

Terjed az álság

Motó: „Még elképzelni is képtelenség, hogy egy társadalomnak a nevelésügynél fontosabb feladata lehetne.” (Czakó Gábor, *Mozgó Világ* 81. 11.)

● Örvedetes dolog: akadt végre egy vitaindító cikk a Szegei Egyetemen, amelyre hajlandó volt reflektálni valaki (a roppant rébuszos osTor aláírással), s örvedetes az is, és tán nem is véletlen, hogy ez éppen egy mindenki érdeklődésére számot tartható kérdésben történt meg. Ugyanis, ha jól értelmeztem, a vita az egyetemisták közérzetének alakulását próbálja nyomon követni, róla átfogó kép kirajzolását célozva, ami már csak azért sem lehet teljességgel átfogó, mert azok, akik helyzetükkel elégedettek, nyilván nem fognak tollat ragadni.

● Való igaz, bíráltni mindig izgalmasabb feladat, mint egéig feldicsérni valamit (noha az utóbbi többnyire kifizetődőbb), azonban én most erre sem vállalkozom: csupán olyan káros—kóros folyamatokra szeretném ráirányítani a figyelmet, amelyek szerintem léteznek és senkinek sem jók. A némely helyeken használt kissé sarkított megfogalmazásaim főként vitainspiráló jellegűek.

● Egyetérték a múltkor cikk bölcsész szerzőjével, aki szerint a bajok oka nem a kocsmákban, de még csak nem is azok környékén keresendő, annál is inkább mivel — mint a Népszava egy ki-mutatásából megtudtam — az egy egyetemistára jutó alkoholfogyasztás lényegesen alacsonyabb az országos átlagnál. Bár annál valóban nem nehéz alacsonyabbat produkálni, nagy baj talán még sincs, hisz aki iszik, az túlnyomórészt sörrel iszik, s az átláthatóan hosszú távon sem öl-bűtít stb. Ennek hivatalos elismerése a sör relatív olcsóbb volta is. (Tehát nyomorba sem dönt.) Eny-nyit a sörrel: a téma iránt érdeklődőknek melegen ajánlom Bertha Bulcsú: *Az élet életveszélyes* c. írását. (ÉS 82.15)

● A fő gondot én az egyetemisták körében egyre inkább eluralkodó indokolatlan önelégültségi és felsőbbbségi érzetben, valamint felületességben jelöl-ném meg, és mindjárt részletezem, mit értek alattuk.

● Talán köztudott, talán nem: egyetemünkön ritkán esik meg, hogy a bölcsész vagy jogi karon évi-mértékre bukjon valaki, ami körülbelül annyit jelent, hogy akit fölvesznek, el is végzi. Ez a tudat kétségtelenül nagy biztonságot kölcsönöz az embereknek: alap az önelégültségre. A TTK-n fordított a helyzet: egyesek szerint hozzánk mindenkit fölvesznek, aki egy tangens-függvényt föl tud rajzolni a táblára, a le-moroszolódás országosan is élvo-nalba tartozó mértéke viszont szintén közismert. A magam részéről ehhez annyit ténnek hozzá, hogy egy tangens-függvény nem is olyan egyszerű dolog: akadnak sokan, akik x köbönt rajzolnak helyette, ezen kívül meggyőződésem, hogy aki egy kicsit is ért választott szakjához, az azt a TTK-n is komolyabbné-hézség nélkül elvégezheti. Tény azonban, hogy karunkon ama említett biztonság-érzet csak úgy harmadév tájáig tűnedezik fel (igaz akkor ós-erővel); matematika szakon főleg a sikeres analízis-szigorlatot szokta követni. Ez szegei specialitás, olyan mint a szalámi.

● A másik dolog, amely sajnos mind nagyobb tömegekben hamis felsőbbbség-érzetet indukál, az egyetemi hallgató státusz kö-rülíli tudatavár. Többeknek — tapasztalatom szerint leginkább a leendő orvosok és jogászok körében — olyan kényszer-képzeteik támadnak, mintha ők itt és most a társadalmi hierarchiának valamiféle oromzatán állongnának, s ez válik fokozatosan másokat-le-

kezelő, helyenként urizáló visel-kedésük tartó pillérévé. Sosem felejttem el azt a gyógyszerészt, aki elhelyezkedése iránt érdeklő-désemre ezt felelte: „Természe-tesen falura megyek, ott lehet megfejteni a parasztokat.” (A későbbi bírálatokat megelőzendő: távol áll tőlem bármiféle általa-nosítás, csupán azt kívántam il-lusztrálni, hogy egyetlen ilyen felfogású orvos innen-kikerülése is mekkora kárt tud okozni az orvostársadalom amúgy is inga-tag presztízisének.) Azt, hogy ezen képzetek mennyire talmik, talán fölösleges is bizonygatnom. Szü-lőfalumban például (valószínűleg másutt is) csak néhányan ismerik kielégítően az egyetem fogal-mát, rendeltetését, és még keve-sebben vannak azok, akik az egyetem és a főiskola, mint két oktatási formáció közt külön-b-séget tudnának tenni. Még sar-ki-főbb példák: a barátom mi-nap vonatkozás miatt a Déli pá-lyaudvaron volt kénytelen éjsza-kázni. Rendőrségi igazoltatás. „Foglalkozása?” „Egyetemi hall-gató.” Erre a rendőr: elővette a körözött bűnözők aktuális névsor-át abba tallózza próbálta bará-tom nevét és fizimiskáját fellel-ni. Nem hihető tehát, hogy az egyetemista státusz bárkiben is tiszteletparancsoló érzést kelt, el-tekintve néhány huszadszor-is-hiába-felvetéltől, és ez így is van rendjén. Sokkal inkább visz-szatetsző, hogy önmagában vis-zsont szinte mindenki önelé-gültséget kelt, holott aaptalanul. Izlelgesük kicsinység azt a szót: egyetemista! Egy hazai viszonyo-kat nem ismerő nyelvést ezt hall-ván, valamely egyetemes isme-rettel-tudással rendelkező szem-lyre asszociál, nemde? Hely-ben is vagyunk.

● Tekintve, hogy a szaktudá-son kívüli ismereteket, műveltsé-gét, intelligenciát sem a pozicio-nálás, sem az anyagi dotáció nem ösztönzi, ne nagyon csodálko-zunk, ha ezeket az értékeket a hallgatósnak csupán egy töre-déke óhajtja önszántából meg-szerezni, ki morális megfontolá-sból, ki pedig egyszerűen sznobiz-musból. (Még ez utóbbi sem egé-szen unszimpatikus, és nem csak azért, mert műveletlen emberek tömegében a félművelt is mű-veltnék látszik.) Mégiscsak fur-csa, hogy egyetemisták sokaságá-nak napi intellektuális tevékeny-sége a televízió ügyeletes jópofa-ságának megtekintésében és a Népszport elolvasásában merüljön ki. Persze egy olyan közegben, ahol az iskolák orvosok helyett doktorokat, pedagógusok helyett tanárokat képeznek, ahol okta-tással nagyon sokan, a neveléssel viszont alig valaki törődik, ahol barátság helyett haverság, szerelem helyett szeretkezés divik, ahol nem az okosnak áll a világ, de a gazdagnak, és úgy egyáltla-lán: ahol az igazi értékek helyett az ál-értékek veszik át a parancs-nokságot, ki fog erkölcsi meggon-dolásokkal foglalkozni? Amikor szemmel láthatóan kopik érzelmi életünk is. Félek leírni, mégis le-írom, mert igaz: megdöbbent, hogy immáron az egyetemista hölgyek (homo sensus!) lelki szféráiban is egyre mélyebbre kell bányászni, hogy őszinte in-díttatású, alakoskodás-mentes ér-zelmi megnyilvánulást hozhas-szon felszínre. Ha van mit. Ak-ként fest, nemesfém-készleteink e téren is kimerülő-félben...

● És hogy állunk vajon leen-dő szakember készletünkkel? Di-vatos manapság felemlgetni, hogy a problémák elhallgatásával még nem oldjuk meg azokat, va-natkozzék ez most ide.

● A kari KISZ-küldöttgyűlé-sen elhangzott, hogy az idén mindhárom Természettudományi Karnak, sőt a Műegyetemeknek is komoly beiskolázási nehézségeik vannak. Ez durván annyit jelent, hogy a matematikával-fizikával valamint kapcsolatban álló szko-kokra (kivétel: Közgáz) bruttó kevesebben jelentkeztek, mint amennyivel a létszám kitöltethet-ne. Kár volna a demográfiai hul-lámvolgyet magyarzatként ideci-

tálni, sokkal inkább annak beis-merése bizonyul szükségesnek, hogy a műszaki-természettudo-mányos pályák végérvényesen el-vesztették vonzóerejüket. Ennek két nyilvánvaló oka azonnal adó-dik: a rizikó, hogy a sikeres fel-vételi után esetleg a delikvens mégsem szerez diplomát, mert összeszed mondjuk nyolc utó-vizsgát, kizárólag ezen a szakon számottevő. (A JATE-n a mosta-ni végzős matfizesek csupán 43 %-át teszik ki az öt éve indult létszámnak, és közülük nem min-denki öt éve kezdte...) A másik ok: a társadalomban elfoglalt helyük nem irigylésre méltó, a tanárok és mérnökök erkölcsi és anyagi megbecsülése egyaránt nem kielégítő. A gimnazista szá-mára tehát nem vonzó sem az egyetemi öt év, sem a rá-követ-kező harmincöt. Mi a megoldás? A fizetések nem tudunk se-gíteni, tegyük hát vonzóvá az it-teni ötöt. Nosza, csökkentsük le az óraszámot! (Visszaautalok a már említett cikkre: nem tehe-tek róla, de ha bölcsészt vagy jo-gászt a magas óraszámok miatt keseregni hallok-látok, mindig nevethekem támad. Akárcsak most is.) Igen ám, de karunk ve-zetősége tudomásunkra hozta, hogy adminisztrációs dezinterfe-renciák miatt csökkenést legjob-b szándékuk ellenére sem tudnak végrehajtani. Mi marad még? Várunk. Sült galambra. Vagy a beigért átfogó felsőoktatási re-formra. Kell-e különösképpen el-sorvadat máj ahhoz, hogy gyanút szimatoljunk? Hogy is volt azaz az ösztöndíjjal? Először 50, majd 30 %-os emelést emlegetett a sa-jtó-rádió és mindenek. Utána már csak „rendezést”. Aztán most ki-ki láthatja, tapasztalhatja érez-heti. Akar-e bárki is, még egyszer így járni? És ki látott már olyan reformot, amelyet középen kezd-tek bevezetni? Márpedig ez törté-nt: meghagyván a felsőoktatás szakembergárta, interdiszpliná-ris képzést nyújtani nem tudó (talán nem is akaró?) előregült poroszos struktúráját, a középis-kolákban fakultatív rendszerű oktatást léptették életbe, amely a korábbinál (és az egyetemnél) sokkal nagyobb mértékben képes kielégíteni a diákság sokoldalú érdeklődésből fakadó igényeket. Ezen ellentmondás sürültsók-ra adhat alkalmat: egyrészt a merev iskolarendszerhez szokott tanárokat felkészületlenül éri az új lehetőség (ezért volna üdvösb, ha legalább a frissen-diplomázot-tak rendelkezhetnének hasonló élmény-nyaggal), másrészt visz-szatetszést kelthet a gimnazisták körében is. Mert mit fog gondol-ni az egyetemről az a középis-kolájában mondjuk görög nyelvtől a zenéig sok-mindennel foglalko-zó gimnazista, ha felveszik a TTK-ra, ahol reggeltől szürküle-tig előadásra, laborra, gyakorlat-ra jár, s még ha lenne energiája, sem volna képes áthallgatni a bölcsész-karra hisz az idő tájt kö-telező elfoglaltságai vannak? Aki meglepéssel konstatálja, hogy az ország egyik legpatinásabb egyetemén a hallgatóság zenei alkotótevékenysége az énekkar munkájára korlátozódik? Hogy e kétezer hallgató és ki tudja hány oktatót foglalkoztató intézmény-rendszer (beleértve a kollégium-mokat is) mindössze egy olyan zongorával rendelkezik, amit hal-láskárosodás nélkül használni le-hetne, ha nem volna gondosan elzárva az Aulában?

● ... Én így látom. Lehet, hogy jól, lehet az is: rosszul. Annyi azonban bizonyos hogy a vázolt problémák szemléletváto-zás és a mottóban-is-jelzett nevelés-ügy előterébe állításá nélkül aligha küszöbölhetők ki. A hall-gatóság körében sem. És, mivel ez a szemlélet: a felületesség, az önelégültség, a megalomania ki-alakulása hosszabb idő terem-telménye volt kiiktatása és újjal-helyettesítése sem lehet pillana-tok műve.

● S addig? Hogy addig mi lesz?

● Mi lenne. Terjed az álság.

SANDI ISTVÁN

Az olvasó egyetemi hallgató Szentirmai László könyve

MacLuhan minden jóslata ellenére, évezredünk utolsó harmadában is a nyomtatott szövegből nyerjük a legtöbb rendszerezett ismeretet, amelyet fölhasználva formáljuk világunk és a magunk sorsát. Öröme vagy a remélt változások elmaradása fölött érzett keserűsége ad-e okot ez a jelenség — vitatéma lehet, de tény, hogy olvasni szükséges! Különösen az leendő értelmiségi rétegünk számára, a mai egyetemisták—főiskolásoknak. Kissé reményvesztetten ismét-íget-jük, hogy ha a hallgató nem szokja meg az értelmiségi magartás alapkövetelményéhez tartozó rendszeres olvasást, akkor erre későbbi életében aligha lesz készítése.

Ezért hát döntő tényező, a felsőoktatás egész rendszere értelmé-hez, hogy olvassanak hallgatóink. Persze nem mindegy, mit olvas-nak, és hát az sem, hogy megteremti-e a képzés azokat az érdekelt-ségi viszonyokat, amelyek arra ösztönzik, amit majdani értelmiségi létük szempontjából kedvezőnek mondhatunk? Más szóval, meggyő-zővé tesszük-e számukra az olvasási szokás rögzülésének szükségét, vagy csak a kényszernek engedve teszik-e az elvártakat? Eset-leg a trükkök és kiskapuk fondorlatos leleményeinek tekervényei, di-vatos szóval az umbulda füstje üli meg a tájékozót?

A kérdések nem szónokiak, s ennek bizonyítékául Szentirmai könyvéhez fordulunk: „A bölcsészek számára az előírt irodalom mennyisége bármely más szak kötelező olvasmányainál sokkal nagyobb terjedelmű és lényegesen nagyobb idővolument igényel. Egyet-len szakpárosítást ragadunk ki, a magyar—történelem szakot, hogy a rendkívül nagy terjedelmű követelményeket ismertessük. A törté-neelmi, magyar irodalmi és magyar nyelvészeti szigorlatok anyaga az I—IV. évfolyam számára — a tanszéken kifüggesztett kötelező iro-dalomjegyzék alapján — 195 433 oldal. (Ez nem tartalmazza az V. év követelményeit.) Ezt a közel kétszáz ezer oldal kötelező irodalmat mintegy 300 történelmi tárgyú szakkönyvben és folyóiratcikkekben, va-lamint 900—1000 nyelvészeti, irodalomtörténeti szakkönyvben, folyó-iratickekben és irodalmi műben találják meg a hallgatók. Az ilyen mennyiségű előírt irodalomhoz járulnak a világnézeti tárgyak, a pe-dagógia és az V. évfolyam kötelező olvasmányai. Ha úgy számolunk, hogy a fenti szakpárosításban tanuló bölcsészeknek — ismereteink szerint — az I—IV. évfolyamon évente mintegy 50 000 oldalt kellene elolvasniuk, akkor 2x13 hetes, ténylegesen rendelkezésre álló szor-galmi hetet alapul véve, ez mintegy heti — nehezen teljesíthető — 1900—2000 oldalt jelent. Ez az átlagos követelmény, amely az alsóbb évfolyamokon kevesebb, a felsőbb évfolyamokon több oldal elolva-sását jelenti.”

Ilyen mennyiségű bötüt átrágni még a legdörzsöltbb hallgatói rafinéria birtokában sem csekélység, hanem roppant fáradságos munka — amennyiben elvégezhető egyáltalán! S valljuk be, e szá-mokra tekintve kétely fogja el az embert, hogy ténylegesen mi a célja, ennek a követelménytengernek? Félő, hogy lehetatlenné teszi az elmélyült, alapos munkát, s helyébe valamiféle látszatot plántál, a műveltség alcáját.

Szentendrei könyvének anyagát három, a hetvenes évtizedben végzett vizsgálatra alapítja, amelyek időbeli távolsága lehetőséget ad a tapasztalatok egybevetésére, az esetleges téves következtetések ki-szűrésére. Ennek az összehasonlításnak eredményeként számos ösz-szefüggésre derül fény. Így például érdekes adat, hogy a vizsgálatok tanulására szerint csökkent az olvasásra fordított idő — hallgatóink időbeosztásának tükrében! Meghözött eléggé jelentős mértékűnek mondhatóan, közel 26%-kal! Igaz, cserében növekedtek az egyéb tevékenységtípusok közül némelyek, így mindenekelőtt a hétfégi uta-zás, valamint kevéssé jelentős mértékben a különböző munkavég-zések.

Természetesnek mondható változások ezek, hiszen az utazási le-hetőségek kitágultak a hetvenes évek végére; s az ifjú emberek ma-gától értetődően sokat és sokan utaztak szabad időben. Illetve, mint ez a könyv hallgatóink tevékenységstruktúráját elemző részéből ki-derül, ahhoz, hogy a hallgató elegendő tudjon tenni kötelezettségeinek, szombaton és vasárnap is foglalkozik tanulmányi munkával.

„A szorgalmi időszakban és feltehetően a vizsgaidőszakban sincs olyan nap, kivéve azt a rövid szakaszt, 1—2 napot, amely a vizsga-időszak és az új szemeszter megkezdése közé esik, amikor az átlag hallgató kedvtelésének, önművelésének, szórakozásának maradéktal-anul hódolhatna.” Ebből a helyzetből fakad az a gyakorlat, hogy a hallgató — kényszerűségeitől menekülve — csinál magának szabad időt. Ilyen előzménye van az olyan extrém feltevéseknek, mint hogy találtak a vizsgálat folyamán heti 54 órát meghaladó munkaidő — és heti 35 óránál magasabb szabadidő-átlagokat a hallgatók külön-böző csoportjainál!

Kétségteljesen van ennek a jelenségnek olyan oldala is, hogy hall-gatói önállóság, a fiatalság kimeríthetetlen energiakészlete, a külön-böző tevékenységek önkényes rangsorolása — de letagadhatatlanul jelen van ebben a hajszoltság korai megtapasztalása is. Az előre nem látható követelményrendszer, a feladatok torlódása és alapos elvég-zésük lehetetlensége, ráadásul a hallgatói kiszolgáltatottság — hisz-nen tölts csak követelnek — intézményesülő gyakorlata. S mindez ösz-szességében odahat — indokolt a feltételek mód —, hogy a hall-gató kívülkerül a képzésen, mintegy eltári, de nem partnerként, hogy oktassák, anélkül azonban, hogy meggyőződéssel együttműködné ta-náraival.

Gyorsan hozzátesszük az iméntiekhez, hogy persze messze nem felsőoktatási jelenségről van szó, általában jellemzője ez mai okta-tásunknak, ami azonban a felsőoktatásban azért különösen gondot okozó, mert itt volnának meg leginkább a lehetőség szerinti okta-tói—hallgatói együttműködés feltételei. Illetve, itt lenne indokolt leg-inkább ez a csapatmunka. S még valami ide kívánkozik megjegy-zésül: az oly sokszor emlegetett egyetemi demokrácia! Az oktatói kö-vetelmények jogosságának elbírálása nem a hallgató dolga, de ezek a követelmények attól válnak értelmezhetőkké, hogy áttekinthetőek, s ehhez a közös megismerésükhöz kellene a demokratikus egye-temi fórumok. Felsőoktatásunk továbbéléséhez, a minőségi képzés-hez elengedhetetlen ennek a szükségletnek a kielégítése.

A szerző s munkacsoportja vizsgálatából kitűnik, hogy hallga-tóink tevékenységei között első helyen állnak a társas elfoglaltságok együttese, amelyen belül az egyének igen sokféle módon vehetnek részt: zenehallgatással, rádiózással, játékokkal, beszélgetéssel stb. Növekedett a közösség iránti igény, ez fejeződött ki a vizsgálat olyan megállapításából, amelyek a társas kapcsolat: szokásaira vonat-kozó adatokat tartalmaznak. Bizonyos értelemben idesorolható — a közösségerősítő tevékenységek körébe — az ún. nem kötelező iro-dalom olvasása, amely mind a részvételi arány, mind az időráfordít-ás alapján a második helyre kerül a szabad idős tevékenységek kö-zött, egyedül a „séta, udvarlás” címűtől megelőzve.

Az újságolvasásra vonatkozó vizsgálati anyagból kitűnt, hogy hallgatóinknak csak fele-kétharmada tekinthető heti rendszeres új-ságolvasónak, s ezen belül mindössze néhány százalékra tehető azok-nak a hallgatóknak száma, akik napi rendszerességgel olvasnak újságot.

Szentirmai László könyve sok minden másról is tájékoztatást ad, s széles körű betekintést nyújt hallgatóink életmódjának főbb jel-lenzőiről a hetvenes években. Kiegészíti a könyvet egy matemati-kai eszközökkel végzett adatfeldolgozás a hallgatói életmódról, melyet Galambos Gábor készített.

Szentirmai László kutatásai az egyetemi hallgatók életmódjára vonatkozóan használatos források mindazok részéről, akik nem csu-pán szóbeszédből, előlételek nyomán, hanem a maga valóságában kívánják megmérni ezt a fiatal világot.

TRÁSER LÁSZLÓ